

Yttrande SOU 2018:18 Starens stöd till trossamfund i ett mångreligiöst Sverige

Folkbildningsrådet har beretts möjlighet att lämna remissyttrande på rubricerad utredning.

Sammanfattning

Folkbildningsrådet

- delar uppfattningen om behovet av ett förtydligt demokratikriterium men förordar inte ett exkluderande demokratikriterium som utredningen föreslår
- stödjer förslaget om verksamhetsbidrag för utbildning av trossamfundets eller församlingens medlemmar
- vill problematisera utredningens förslag att beslutsmyndigheten ska ha bevisbördan för att ett trossamfund agerar på ett sådant sätt som anges i de olika exkluderingsgrunderna.

Folkbildningsrådets synpunkter

Inledande synpunkter

Trossamfunden är en del av det civila samhället och det vore önskvärt med ett tydligare helhetsperspektiv på hela det statliga stödet till civilsamhället. Folkbildningsrådet föreslår därför att beslut om nya villkor för statens stöd till trossamfunden inte fattas förrän utredningen om demokrativillkoren i statlig bidragsgivning (Ku 2018:01) är färdigställd.

Folkbildningsrådet är en ideell organisation med förvaltningsuppgifter överlämnade från Utbildningsdepartementet. Att fördela statsbidrag till studieförbund och folkhögskolor är en av Folkbildningsrådets viktigaste uppgifter. För att få rätt till bidrag måste verksamheten bidra till att uppfylla statens syften för stödet. Folkhögskolor och studieförbund behöver även leva upp till en rad villkor för att få del av anslaget.

Ett grundläggande villkor för att erhålla statsbidrag är att studieförbund och folkhögskolor förmedlar och förankrar respekt för grundläggande demokratiska värderingar och de får inte bedriva eller främja antidemokratisk verksamhet.

Folkbildningsrådet ställer i sina villkor för statsbidrag krav på att studieförbund och folkhögskolor aktivt ska arbeta med allas rättigheter och möjligheter utifrån de sju diskrimineringsgrunderna som omfattas av diskrimineringslagen (2008:567). Vidare ska folkhögskolor och studieförbund aktivt främja jämställdhet i folkbildningen. Årlig redovisning av dessa och övriga statsbidragsvillkor lämnas till Folkbildningsrådet som gör en bedömning av huruvida bidragsmottagaren uppfyller villkoren för statsbidrag.

Folkbildningsrådet lämnar årligen en samlad bedömning av hur folkbildningen bidrar till de fyra syftena med statsbidraget.

Kapitel 10.3.6

Folkbildningsrådet stödjer utredningens förslag om verksamhetsbidrag för utbildning av trossamfundets eller församlingens företrädare. En del av trossamfundens utbildningsverksamhet genomförs redan av vissa studieförbund och folkhögskolor. Dessa kan sannolikt anordna även den icke konfessionella utbildning som utredningen föreslår. Det är angeläget att det nya verksamhetsbidraget utformas så att det blir tydligt hur det kan användas i förhållande till andra, befintliga statsbidrag, samtidigt som samverkan med folkbildningen bör vara möjlig.

Kapitel 12.8.4

Kapitel 12.8.8

Reaktivt förhållningssätt och extern kontroll

Utredaren föreslår ett förtydligat och exkluderande demokratikriterium som utformas så att det exkluderar trossamfund som agerar i strid med vissa skyddsvärda värderingar i det svenska samhället. Kriteriet är avsett att tillämpas reaktivt, som respons på trossamfundens agerande.

Bevisbördan, det vill säga ansvaret att visa att/om trossamfund agerat i strid mot dessa värderingar, placeras på beslutsmyndigheten.

Om utredningens förslag implementeras innebär detta rimligtvis att den externa, statliga kontrollen av trossamfundens verksamheter ökar i omfattning och ges en markerad inriktning mot regelefterlevnad.

Ett alternativt, mer proaktivt och tillitsbaserat förhållningssätt skulle kunna skapas med ett demokratikriterium som identifierar de förväntningar som staten har på de trossamfund som ansöker om och uppbär statligt stöd, och att trossamfunden själva åläggs att visa hur de säkrar och följer upp att dessa förväntningar uppnås. Detta är ett arbetssätt som lägger tonvikten på trossamfundens interna kontroll och kvalitetssäkringsprocesser snarare än på extern tillsyn och kontroll.¹

Det civila samhällets självständighet och oberoende

Landets trossamfund omfattas av politiken för det civila samhället. I prop. 2009/10:55, *En politik för det civila samhället* fastslås sex grundläggande principer för politiken och dess uppföljning. En av dessa principer handlar om självständighet och oberoende:

¹ Detta synsätt kan till exempel jämföras med de slutsatser som presenteras i Tillitsdelegationens huvudbetänkande *Med tillit växer handlingsutrymmet – tillitsbaserad styrning och ledning av välfärdssektorn* (SOU 2018:47) Regeringen vill med Tillitsdelegationen bl.a. utveckla den statliga tillsynen. Delegationen analyserar och redovisar hur den statliga tillsynen påverkar kommunal verksamhetsutveckling, samt utreder hur tillsynen kan bidra till mer verksamhetsutvecklingen. En grundläggande slutsats i betänkandet är att starkare inslag av tillitsbaserad styrning och ledning kan utgöra en viktig delösning på de olika problem och hinder som i dag begränsar medarbetarens handlingsutrymme och verksamheternas utveckling och därmed också kvaliteten på välfärdstjänsterna inom offentlig sektor.

Organisationerna och deras medlemmar ska ha möjlighet att självständigt bedriva sin verksamhet utan obefogad kontroll eller inblandning av offentliga aktörer.²

En annan princip handlar om öppenhet och insyn:

Förtroende mellan offentliga aktörer och det civila samhället bygger på transparenta beslutsprocesser. Genom det offentligas öppenhet och insyn möjliggörs civilsamhällets funktion som röstbärare och opinionsbildare, samtidigt som delar av civilsamhällets verksamhet finansieras av skattemedel, vilket kräver öppenhet i redovisningen.³

I skrivelsen *En politik för engagemang – långsiktighet och oberoende för civilsamhället* illustrerar regeringen hur dessa båda principer möts i den statliga bidragsgivningen. Här fastslås att det ligger i både myndigheternas och det civila samhällets intresse att värna de statliga bidragssystemens legitimitet – och att det därför är viktigt att statliga medel inte hamnar hos organisationer som bedriver verksamhet som står i strid med samhällets grundläggande värderingar – och betonas samtidigt att det är viktigt att finna finansieringslösningar som inte är alltför styrande.

Det förslag på exkluderande demokratikriterium med tillhörande myndighetskontroll som föreslås i SOU 2018:18 riskerar att resultera i en modell för statlig finansiering av trossamfunden med starka inslag av offentlig kontroll och styrning.

För Folkbildningsrådet

Maria Graner
Generalsekreterare

² *En politik för engagemang – långsiktighet och oberoende för civilsamhället*. Regeringens skrivelse 2017/18:246. Sid 6.

³ *Ibid.*